

STAVANGEREN I HELLANDSHAVN

'Et Dragdyk på den fede måde'

Av: Håkon Sevheim

Midtskips på vraket av Stavangeren hvor det er utført berging i maskinrommet. Sikten er meget god og vraket er ellers i meget god stand. Foto: Håkon Sevheim

Christian Bjelland & co ble verdenskjente for sin hermetikk. Sdk sitt klubbhus ryktes også å ha vært involvert i denne industrien.

Det er 30 mai 1858 i Høyland, Sandnes kommune. Christian Bjelland blir født og ingen vet hvilken påvirkning denne mannen kommer til å få for Stavanger i årene fremover. Han la mye igjen for Stavanger og de fleste vet ikke at han faktisk la igjen noe til oss som ferdes under havet, sammen med sardinene som gjorde denne mannen så fremgangsrik. Stavanger 1882, Chr Bjelland & co hermetikkselskap blir opprettet. I 1894 åpner den første hermetikkfabrikken på Skagekaaien 1, eventyret er i gang. Chr Bjelland & co slår seg fort opp og de fleste i Stavanger har sitt virke i hermetikktransjen.

Stavanger blir fort hermetikk by nummer 1, Iddis og Siddis blir kjente betegnelser. Hermetikkalderen er forstadiet til Oljealderen her i Stavanger. Sardin er sesongbetont så Chr Bjelland er pioner innen å benytte frossent råstoff slik at produksjonen kan gå året rundt. Råvarer må fraktes og i de dagene var underleverandører og innleide et fremmedord så Chr Bjelland & co anskaffer fartøyer og går samtidig inn i fraktefarten som reder. Det er her vi dykkere ser hva Bjelland la igjen til oss.

Tidlig om morgenen på vei mot Hjelmeland. Kameramontering i bil viste seg å være en liten utfordring.

Foto: Vidar Skålevik mens han kjører bil...

Aldri spøk og fortell Vidar at du har glemt ventilsettet når man er halvveis inn i turen☺

”Stavangeren”. I begynnelsen hadde den dampmaskin. Skipet var kjent for sine høye fart og vakre linjer Skipet var 140 fot langt og ble etter krigen drevet av en 7 sylindret dieselmaskin på 520 hestekrefter. Bjelland benyttet båten for det meste som sildesnurper men også til råstoffrakt. I de siste årene gikk ”Stavangeren” i fraktefarten, hovedsakelig Stavanger-Sauda ruten. Den var da chartret videre til det Stavangerske dampskipsselskap.

Stavanger 14 Februar 2009, Gjøkeredet borettslag. Undertegnede våkner av en grusom ringetone. Det er Vidar i andre enden, ”e du vågen?”. Man svarer selvsagt alltid ja selv om man egentlig var langt inn i drømmeland og på dykketur på et ukjent vrak fra krigstiden hvor klåfingrede dykkere aldri har vært. Vi skal dykke på vraket av ”Stavangeren” igjen. Det er blikkstilte vær og sol, noe som er entydig med gode fotoforhold. Vi samler kreftene på klubben og laster gummibåten, utstyr, 1 stk padleåre og 1 stk furufjøl inn i bilen og kommer oss avgårde.

”Stavangeren” ble bygget i Leith, Storbritannia i 1888. Skipet ble originalt konstruert som lystyacht, men ble ombygget til frakteskip. Manglende tonnasje etter seks års krig på havet gjorde det nok attraktivt for redere å bygge om all mulig tonnasje for å komme seg inn i fraktefrakten. Stålmangelen var skrikende med dertil tilhørende byggekostnader for nybygg. Båten ble kjøpt av Chr Bjelland & co i 1924 og ble gitt navnet

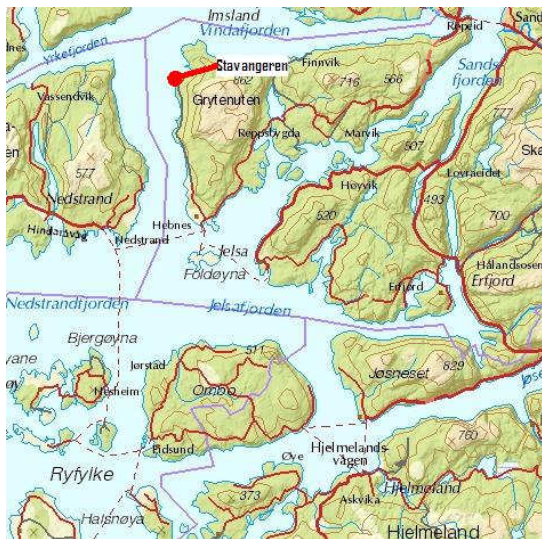

Vidar på jakt etter skjulte fotomotiv. Det er forholdsvis trygt å svømme inni vraket, men vær obs på tunge vinsjer og slikt som står på svekkede bjelker. Foto: Håkon Sevheim

Det er tirsdag 15. Oktober. 1957. Stavangeren er på vei nordover på sin rute fra Stavanger til Sauda. Det regner kraftig og sikten er meget dårlig når de går oppover fjorden. Kl: 20:05 hører man et kraftig dunk ibaugen, Stavangeren har gått på grunn ved Helland. Skipet begynner straks å ta inn vann og synker med hekken først i løpet av 2 minutter. Det fortelles i sjøforklaringen at skipet krenger kraftig og man fort mister

belysningen i det hekken begynner å gå ned i dypet. 11 mann, hvorav 1 passasjer, havnet i sjøen i mørket, men kom seg opp i en av skipets livbåter som hadde revet seg løs. De kommer seg velberget inn til Vormestrand hvor de blir tatt godt hånd om.

Vi tar tauferja og kjører til Hjelmeland hvor neste ferje venter og vi kommer oss over Jøsenfjorden. Ved ankomst Sand blir

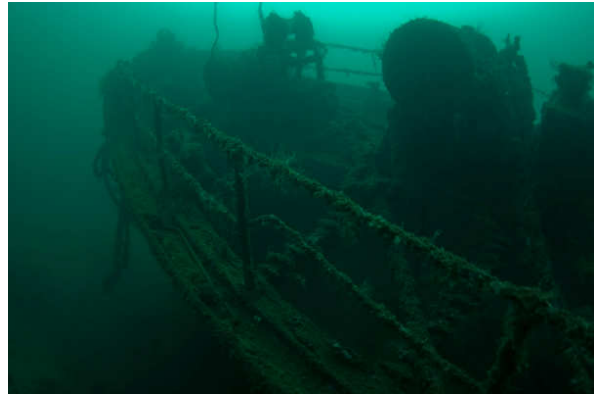

Det er et godt stykke å kjøre til vraket av Stavangeren. Om man tar ryfylkeveien så involverer det tre ferjer. Om man kjører vi Arsvågen-Mortavika slipper man una med kun en ferje som går mye oftere.

Padlinga er ikke stort lenger en kilometer og vi drar gummibåten opp på stranda på nordsiden. Utstyret tas på og vi har utrolig nok ikke glemt noe. Jeg dykker med eanx36 og Vidar har 32. Det er 2 grader i det øverste vannlaget, noe som river i skjegget jeg ikke har. Turen går ned til 16meter og vi svømmer rett inn i midtskipet på Stavangeren

Bilde av Vidar under bakken. Foto Håkon Sevheim

Baugen på Stavangeren er detaljrik. Foto: Håkon sevheim
det stopp på kafe hvor vi spiser de myteomspunnede "Bollehorn". Kjøreturen er forholdsvis lang, men turen går gjennom pent landskap. Når vi endelig ankommer i nærheten av Hellandshav treffer vi to hyttebeboere som lurer på hvorfor vi tok den lange veien når man kan slippe unna med en ferje fra Rennesøy og spare en time om man tar den veien.

Det første vi finner ut er at vi har glemt koppene som hører til ventilene på gummibåten, men heldigvis så holder den tett uten. Båten hives i vannet og vi er klar for en padletur. Det er ikke langt da man skal rundt neste nes så er man fremme. Nå kommer furufjøla til sin rett. Vi har kun en padleåre som er altfor kort så vi bruker fjøla i tillegg.

Hekken på Stavageren er et fint skue. Det er lett å se at de vakre linjene vitner om at dette fartøyet ikke ble bygget som et lasteskip.

Man kan lett svømme ned i hekken og opp lederen inn i akterste overbygning. Her er det også dører som går ut i svalegangene både på babord og styrbord side.

Vidar på stadig jakt etter nye fotomotiv. Bilde fra stbd svalegang ved akterste overbygg. Foto Håkon Sevheim

Her har de tydeligvis drevet noe bergig ettersom skorstein ligger ved siden og vraket er opprevet. Avtalen er å svømme bak mot hekken som er et fantastisk fotomotiv. Det byttes på å leke modell før vi svømmer frem mot akterste overbygning. Her er det mye detaljer og man kan svømme inn i svaleganger og bygning. Dykket fortsetter fremover til akterste lasteluke hvor man fremdeles kan se lasten, her er også maskinrommet. Vraket ligger litt på skrå mot babord på en dybde mellom 25 og 2 meter så det er et ryddig dykk.

Styrhuset er for lengst spist av pælemarken, men fundamentet står igjen. Foran er forre lasteluke som Vidar svømmer ned i. Bakken er siste stopp på raket her er det også veldig detaljrikt og man kan svømme gjennom trygt og åpent så lenge man har i bakhodet at det står fortøyningsvinsjer og ankerspill over hodet. Detaljene er mange og fremme i baugen treffer vi en pen rognkjeks som forsvarer sitt revir. Bottomtimeren viser 4 grader og nærmere 90 minutt dykketid, manometeret viser noe man ikke forteller padi så vi velger å ta en runde rundt bakken igjen før vi setter kursen mot stranden.

Rognkjeksen forsvarte sitt revir på baugen. Foto: Håkon Sevheim

Vi er utrolig nok ikke kalde, men ser frem til en oppvarmende padletur. Det er her vi finner ut at den irriterende korte padleåra er av typen "extendeable" så de siste 100 meter kan vi padle meget fortere da den plutselig er dobbelt så lang. Turen tilbake går forbi Vikedal, hvor vraket av den norske bevoktningsbåten "Sperm" ligger og videre via aksdal og Rennesøy til klubbhuset.

I nøden padler Sdk'ere med fjøler.

"Lille Lophelia" er klar for ekspedisjon.
Foto: Vidar Skålevik

Vi har funnet det mystiske hullet i gummibåten og tettet det med en pose fra Rimi.

Foto: Vidar Skålevik

Å ta en ekspedisjon for å dykke på Stavangeren anbefales på det sterkeste. Den ligger skjermet inne i en bukt og det er inge strøm eller andre utfordrende forhold. Bare husk at vi dykkere mangler det kromosonet som beregner tidsforbruk når vi reiser på tur så det er lurt å sette av nok tid. "Stavangeren" er et flott vrak som kan dykkes uansett hvilken erfaring/bakgrunn man har. Veien er lang og inkluderer en padletur, men dykket og inntrykkene man sitter igjen gjør det absolutt verdt strevet.

Vidar sitter og finpusser sine undervannsbilder så det kommer nok ganske så snart en pen presentasjon av M/S "Stavangeren" ut her på nettsiden.